

Osnovne teme Attarovih gazela

Hamza Halitović

UDK 821.222.1-1
821.222.1.09 Attar, F.

Na Attarove gazele se u prošlosti nije osvrtao tolika pažnja u akademskim krugovima na Zapadu. Postoji više razloga za to, jedan od njih je i to što postoji veliki broj izvanrednih pjesnika koji su stvarali na perzijskom jeziku. Tako su se istraživači uglavnom osvrtao na najreprezentativnije predstavnike jednog poetskog žanra ne uzimajući u obzir ostale velikane koji su također pisali poeziju u istom stilu.¹ S druge strane, značaj i ljepota Attarovih mesneviya je na neki način zasjenila njegovu liriku tako da osim onih rijetkih koji se bave historijom perzijske književnosti slabo ko i zna da je on također autor više od osam stotina gazela koji svojom ljepotom i značajem ne zaostaju za gazelima ostalih velikana perzijske književnosti. Tematski sadržaj Attarovih gazela je kao što smo naglasili u prethodnim tekstovima veoma raznolik, no ipak ćemo ovdje pokušati ukratko objasniti nekoliko glavnih tema koje se mogu sresti u Attarovom Divanu.

Voljeni i Duša

Suština Attarovog svjetogleda je u prihvatanju sveobuhvatne Božanske Zbilje koja je temelj cijelog postojanja. Duša koja je samo jedna zraka Božanske svjetlosti ima u sebi impuls vraćanja svom Izvoru a taj povratak za

nju predstavlja jedinu istinsku sreću. Krajnji cilj svakog duhovnog tragaoca je povratak istinskoj zbilji svoga bića te sjedinjenje svoje duše sa njenim Izvorom. Ovakav duhovni nazor može se usporediti s doktrinom koju srećemo još u Upanišadama a gdje nalazimo sjedinjenje *atmana*, što je parcijalna svijest, sa *Brahmanom*, sveukupnom sviješću, kao vrhovnim ostvarenjem duhovne potrage. No za razliku od Upanišada i ostalih sličnih djela daleko-istočne duhovnosti gdje je Apsolut predstavljen kao nepomičan i nepromjenjiv princip univerzuma kod Attara je On opisan na jedan posve drugačiji način. Attar na Apsoluta gleda kao na Ljepotu i to neizrecivo predivnu Ljepotu. Zbog toga je On *Džanan* (Voljeni) *džana* (duše) ka kome su usmjereni svi osjećaji zaljubljenika koji i u najdubljoj tmini patnje čezne za svojim Voljenim:

*U jamama Džehennema Attar će ti dužnik biti
Ako ga zrak Tvoje slave iz Dženneta ozari.²*

Sve stvoreno je Njegovo očitovanje, Njegovo pokazivanje, a On je ipak transcendentan, neopisiv, nedohvatljiv pa stoga duša istinskog tragaoca još uvijek ostaje žedna bez obzira koliko "mora" popila. On otkriva Voljenog u sebi i oko sebe, a ipak je On daleko iznad svega:

¹ Dobar primjer za ovo je to što se kao predstavnik rubajje uzima Omer Hajjam, kao predstavnik gazela Hafiz Širazi,

a kao predstavnik Mesneviye Mevlana Dželaluddin Rumi.
² Stih iz 2. gazela Attarovog *Divana*.

*O Dušo duše, dušine, Ti si Duša duše bića moga,
Izvan dušine duše šta ima? Ti si to i Ti si više
od toga.³*

Put duše je put povratka Voljenom iz tmine ovog svijeta. Njen cilj je gubljenje sebe u svom Izvoru, povratak kapljice Okeanu. Kada se dostigne iščeznuće sopstva (*fena*), onda čovjek može vidjeti samo Jedinstvo (*vahdet*). Ono što se prije toga činilo prolaznim, materijalnim, stvorenim, tada se vidi na posve drugačiji način.

*Vidi Njega, vidi, vidi da sve On je,
U oba svijeta nema ništa što Prijatelj nije.*

*Vidi dušom da sve što vidiš Jedinstvo je,
Onaj što iščeznuo je okom duše motrio je.*

*Pošto su oba svijeta od jednog dragulja nastala
Duša mu je u jednom dragulju sto rudnika našla.*

*Vječnost bez početka i kraja u jednoj kapi nađe
I mjesto i biće na bez-mjestu⁴ pronade.⁵*

Metafizičke i filozofske teme

Attarovi gazeli obrađuju veliki broj filozofskih tema koji se prije svega odnose na shvaćanje svijeta koje je karakteristično za tesavvufski nauk i irfan. Cilj filozofskih i metafizičkih tema u Attarovim gazelima je usađivanje ispravnog svjetopogleda kod duhovnih tragaoca. Tematski se ovi gazeli često odnose na zbilju egzistencije i ne-egzistencije, na proces Božanskog stvaranja te na zbilju sobstva i svijeta i njihov odnos prema Božanskom Bitku. Ovi gazeli su često duži od ostalih gazela u Attarovom *Divanu* i u njima se gotovo uvijek održava ista tema od početka do kraja pjesme pa zbog toga veoma nalikuju kasidama. Njih je, također, teže razumjeti i prevoditi nego li ostale gazele iz

Attarovog *Divana*. Jedan primjer toga su i sljedeći stihovi:

*Kad se tvoja duša ujedini sa Izvorom svih izvora,
ti si bez sebe,
Onda si ti ti bez svoga jastva koje postaje
skriveno od tebe.*

*Ovo jastvo je dio u odnosu na nefis, ali sve u
odnosu na srce je,
A ipak ti nisi ni ovo ni ono, radije oboje su
stvarnosti tvoje.⁶*

Kalenderijjat

Pod terminom *kalenderijjat* se svrstavaju sve one pjesme u kojima dominiraju stavovi koji su naizgled suprotni vjerskim osjećajima većine muslimana. U nekim sufijskim krugovima posebno u srednjovjekovnom periodu bio je istaknut *kalenderijski* stav, jer su naslutili da je način na koji se propovjedila i prikazivala vjera barem kod jednog dijela ljudi ako ne i kod većine bio dijametralno suprotan sa istinskim duhovnim životom. Zapravo, u svakom društvu u kojem se religioznost jako cijeni uvijek postoji opasnost od licemjerstva kao i od ideološkog zastranjivanja. Zbog svega toga pojedine škole islamske duhovnosti su razvile specifične metode očuvanja svijeta duše nepomućenim od tih spoljašnjih utjecaja. Jedna od tih škola je nastala upravo u Attarovom rodnom Nišaburu a to je melamijska škola. Osnovna metoda ove sljedbe je bila u tome da se u nikakvom slučaju ne pokazuju djela pobožnosti među svijetom već da se isključivo vrše u tajnosti dok se pred svijetom trebaju pokazivati djela koja će biti dijametralno suprotna od njih. Na taj su način na sebe navlačili prezir i prijekor svoje okoline. Tako je nastala kalenderijska poezija a malo kasnije i kalenderijski pokret. U kalenderijskoj poeziji se napušta sva vrlina “pobožnjaka”

³ Stih iz 813. gazela Attarovog *Divana*.

⁴ La-Mekan.

⁵ Stihovi iz 379. gazela Attarovog *Divana*.

⁶ Stihovi iz 41. gazela Attarovog *Divana*.

a opisuje se opijanje, bančenje, hram idola, nošenje zunnara i sve one stvari na koje se u islamskom društvu gledalo s prijekorom. Čini se da je osnovni cilj *kalanderijata* u tome da navede čovjeka da preispita svoje motive i stavove u odnosu na svoju dušu i društvo koje ga okružuje, te da od sebe otkloni svako licemjerje i prijetvornost:

*Sto šejtana će se ispod tvoje pobožne fasade kriti,
Ako odbiješ oko sebe naš zunnar obaviti.*

*Svaki djelić svijeta je na tvojem putu prepreka,
Savladaj ih dio po dio ako si osoba pametna.⁷*

Završna riječ

Sa ovim tekstom završavamo sa objavljivanjem Attarove lirike. U ovom i u dva prethodna broja časopisa *Žive Baštine* objavili smo tačno sto Attarovih pjesama od kojih su pedeset i jedna gazeli, a četrdeset i devet rubaije.

Gazeli

1.

*Pošto nema nikoga da sa nama ljubav ovu dijeli,
Sedžada je za pobožne a nama su porok i vručve dali.*

*Mjesto na kojem se ljudske duše okreću kao loptice,
Nije mjesto za nitkove, pa kakve bi veze mi sa
tim imali?*

*Ako sakija duha sjedne sa pobožnim, vino je za zabide,
Dok su nama vinski talog i mamurluk dopali.*

*Lijek je za čistunce, potištenost za skrbane,
Radost za dobročinitelje, a tuga je zikr koji se u
nama raspali.*

*Osim bola nema drugog lijeka za onog kome su
bol dali,
Jer su neki od Njegovih skrivenih zastora nama
vidljivi postali.*

⁷ Stihovi iz 783. gazela Attarovog *Divana*.

*O licemjeru ti nisi ovdje da bi osvjedočio naše
bogatstvo,
Jer Voljeni je iznudio sve što smo mi posjedovali.*

*Riječi iskustva su došle od Poslanika Istinitog:
"O iznureni, zbog nas svoju tugu ostavi."*

*Attar je nestao u žalosti na svome putu,
Pošto je potpuno dokrajčen, njegovu utjehu smo
dočekali.*

2.

*Ako se tvoje srce nije nas zasitilo,
Neka prema nama nikad nemarno ne bude bilo.*

*Uhvaćeni smo od vatre srca
Koja učine od nas pticu zaklanu.*

*Zbog osvjedočenja teku krvave suze,
Mi se selimo po hiljadu puta u svakome danu.*

*Kao proljetni oblak gorko plačeš,
I krv za nas učine zemlju blatnjavom.*

*Na kraju krajeva, koji od tvojih učenika želi
Ubaciti gađenje prema nama u srcu tvom?*

*Ili postani jedan od onih sa našom patnjom
Ili od nas odvoj strune ljubavne simpatije.*

*Nemoj hježati, čak i ako se od nas
Samo pitanja i nesreća zadobije.*

*Svaka bol lomi pečat hamajlije
Koja veliko bogatstvo od nas krije.*

*Zar Attar poludio od ljubavi nije?
U nama sada on vrbunac je svjesnosti.*

3.

*Razum se od Tvojih rubin usana opio,
Srce je Tvoj tanahni narcis zarobio.*

*Bilo bi sretna i prijatna prilika
Na ovom svjetu naći košulju vrijednu Tvog oblika.*

*Pošto niko ne može nalikovati Liku Tvom
Putanje Sunca i Mjeseca su ka Tebi mimika.*

*Dio po dio širi se univerzumom
Svjetlost Tvooga Lijepoga Lica.*

*Ako postoji ikakva ljepota na ovom svijetu,
Ona je zrak Tvog uljepšavajućeg sjaja.*

*Pošto nam je Tvoja Milost oba svijeta daruje,
Kao najveći vladar na zemlji se Tvoj
posvećenik izdvaja.*

*Ako se krv kineskog jelena pretvori u mošus,
Kineske amber–mirisne lokne su u posjedu Tvom.*

*Čak i da se Džemišidov pehar ispuni Hidrooom vodom
Ostao bi žedan za Tvojim divnim peharom.*

*Ljudi su svoje glave na Tvojem putu izgubili,
Oni koji su ostali živi zbog Tebe bi to isto učinili.*

*Ti si Taj koji nebesa iznad zemlje postavi,
Ti si postavio nas duž orbite ljubavi.*

*Sunce je kao jedna mala čestica luda,
Tobom zadivljena i zbunjena prolazi ovuda.*

*Dunjaluk, Ahiret i sve ostalo
Kapi su na usnama koje za Tvojim okeanom žude.*

*Pošto nema nikoga na oba svijeta osim Tebe,
Ko je taj da bi Tebi bio jednak?*

*Svaki element koji je vid zadobio
Osljepit će kako bi prema Tebi pravičan bio.*

*Ako je Ferid poput luđaka danas,
Za ljude je razuman, za Tobom je izludio.*

4.

*Svijet duše ja kao leptir koji oblijeta
Oko onog mladog kršćanina koji je svijeća svijeta.*

*Postao sam kršćanin otkad sam nosio
Zunnar⁸ koji je od Njene kose satkan bio.*

*Prošle noći došla je meni pijana
I rekla mi: "Moja vjera je jasno pokazana,*

*U ovoj vjeri ako tražiš život, moraš uvehnuti,
Tvoj dobitak ovdje gubitak će tamo biti."*

*Rekoh: "Pokaži mi njenu kiblu."
A on mi каза: "Ona bez kible je,*

*U svojoj jasnoći kao dan ona jasna je,
U nejasnoći tajanstvenošću zaklonjena je,*

*Kako čudno, ništavilo u u ništavilu,
A u njemu vječni život bije.*

*Pošto znaš ovo. Put je jasan i skriven
Budi siguran da ni ovo a ni ono nije.*

*Dodi u našu vjeru ako si nevjernik.
Za ašike druge vjere kufr predstavljaju.*

*Sigurno je da se sva nevjerstva u ljubav
Na iskonskome kufru zasnivaju.*

*Ako žudiš za ovim, istupi naprijed,
Napusti svoj život i reci: "Gdje se životi zbivaju?"*

*A ako ne, onda idi u miru. Sa tobom sam
Govorila o derviškom pojasu i adabima."*

*Budi tih Attare. Ova pripovijest nije tvoj posao,
To je nešto što se vodiča tiče.*

5.

*Srce je pronašlo savršenstvo na tvojim rubin
usnama,
Srce je našlo snagu u Tvojim melodičnim riječima.*

*Kada je ranjen strijelom koja od Tvojih očiju dolazi,
Čovjek se vraća u život tako što Tvoj skriveni
biser nalazi.*

*Kada su sihirbazove oči krenule na Tebe
bacati čini svoje,
Njegova odjeća se ispunila škorpionima magije Tvoje.*

*Stvar tvrđa od kamena se nigdje ne pronalazi,
Ali kada njegovo srce takne Tvoju krv u rubin
se preobrazila.*

*Kada raširiš pletenice i otvoriš usne,
Razum pijan postane i izgubi se na Tvojim stazi.*

⁸ Zunnar je opasač koji su u srednjovjekovnom period oko pasa nosili nemuslimani.

*Pamet vidje carstvo Husreva⁹ na vrhovima
tvojih pletenica,
I pehar svijeta u Tvojim rubin usnama nalazi.*

*Bespotrebno sam niz cijeli svijet tražio
Da bi "kaf" kufra u "nunu" Tvojih kovrdža vidio.*

*Ukratko, kad bi neko i stotinu puta na sve motrio,
Sve što nisi Ti kao ništa vilo bi osvjedočio.*

*Jednom Attarovo srce na ništa od ovog svijeta
mislilo nije,
I našlo je blagostanje koje se u Tvojim Ljepoti krije.*

6.

*Zora je na noć juriš učinila,
Noć je sa svoje glave masku skinula.*

*Zbog osmijeha zore svijet se suzama orosi,
A to patnju pijancu donosi.*

*Donesi rubin-vodu o Sakija, ne stoj,
Moje srce bar za jedan sahat napoj.*

*Ustani i Sjavušovu¹⁰ krv sipaj,
Jer sa Afrasijabovim mačem dođe jutarnji sjaj.*

*Podigni se o minstrele gazel recitiraj,
Kako Venera donosi čemane pogledaj.*

*Od slušanja pjesmi u svitanju
Otrijezniše se naše oči.*

*Naš minstrel rebab svira,
Naš sakija vina toči.*

*Naše uživanje se tek priprema,
A već smrt iz korica mač svoj izvlači.*

*Svijet uživanja je ipak ništa,
Ako se svjetlost smrti na ove riječi baci.*

*Ah! Jer ako budem oklijevao,
Postojanje bi brzo kraj mene projurilo.*

*Attara jadnog tugovanje zbog smrti
Njegovo je srce u šiš-kebab pretvorilo.*

7.

*Kada vino ljubavi u srcu počne djelovati,
Srce će sebe u pijanstvu napustiti.*

*Uznemirenost koja zadesi srž srca,
Usred ove bitke, želju za Voljenim će probuditi.*

*Odjeću prosjaka u vatru je bacilo,
I plavi ogrtač¹¹ u zunnar preobratilo.*

*Zgađeno od svog siromašnog stanja
Opoziva svoj zavjet samoodricanja.*

*Dobrota islama je tada žrtvošana
Na skupu predvođenom od Pir-i Mugana.¹²*

*U potrazi za kapljicom taloga Voljenog,
Duša se ka osami povlači pijana.*

*Kad srce okrene oči od oba svijeta,
Da gleda bez sopstva tada počinje.*

*Uspelo se iznad sopstvenog postojanja,
I njegove ruke dosežu tajne s te visine.*

*Šta god da je Attar našao, uz podršku je
to uspio,
Šta god da je Attar uradio, uradio je dok se
visoko nadao.*

8.

*Tvoja ljubav me do vječnosti opila,
Na ovom svijetu je od mene nikog učinila.*

*Nije ni čudo što moje srce bez težine ostade,
Otkad težina vina ljubavi na glavu moju pade.*

*Otkad se sunce Tvoga Lica pojavi,
Kao sjenu zaodjevenog me ostavi.*

⁹ Husrev je mitski kralj drevne Perzije.

¹⁰ U Firdusijevoj *Šabnami* Sjavuš je opisan kao odbjegli perzijski princ kojeg je ubio Afrasijab kralj Turana. Prema jednoj iranskoj legendi, na mjestu gdje je Sjavuš ubijen raste crveno drvo koje se naziva "Sjavušova krv".

¹¹ Plavi ogrtač su nosile pojedine sufijske sljedbe na teritoriji Irana.

¹² Pir-i Mugan je simbol duhovnog učitelja. Duhovni tragalac se odriče svoje "vrline" kako bi dobio istinski duhovni uvid.

*Kako mogu tražiti dokaze Tvoje na putu Tvom,
Otkad me bez pojma ostavi tuga Tvoje ljubavi?*

*Lav aška Tvoga bijesan je kandže svoje isukao,
Onda me sa stotinama djela isprobao.*

*Dala mi je bol i uvećala je,
Ona mi je srce ukrala a na dušu je ciljala.*

*Rekla je: "O Medžnune šta ćeš učiniti?"
Odgovorih: "Ko sam ja da znam šta trebam
raditi?"*

*Kada me je poput zalaska Sunca ostavila,
Kao sjena za Njom ja sam išao.*

*Sjena neće nikada do Sunca stići,
Ah! Pa kako onda ja to mogu postići?*

*Pogledaj ovamo Attare; do kad ćeš pričati više?
Sve me sigurnosti nesigurnim učiniše.*

9.

*Dok je nježni vjetar preko poljane puhao,
Kao da je cijeli mošus Kataja¹³ rasijao.*

*Ako njegova brzina nije ranila Jusufovo srce,
Zašto je krolju natopljena njegova košulja bijela?*

*Svi jedinstveni oblici nose veo ljubomore,
Ovaj oblik je iznio jasmine ispod vela.*

*Ruže i misk nikada neće dospjeti do pustinje,
Sve dok miris jelena u njoj ne donese jasmine.*

*Niko ne kupuje stotinu čilibara sa gramom ječma,
Na putu je narcis doveden da u bašću stane.*

*Svaki put kada vjetar slijedi stotine tajni,
Uzima mošus i razbacuje ga po klasovima poljane.*

*Djeca tajne sve osobine Isaa imaju,
Kao Isa iz koljevke slatko pričaju.*

*Kad se ruža preznoji zbog Lica mog Voljenog,
Čista vlažnost poput ružine vode mi u usta uđe.*

*Tulipan je uronjen u krv poput šehida,
Tuga zbog kratkog života zavi mu čefin oko glave.*

*Na početku je Attar udahnulo mošus,
Na kraju se izgorjelo srce osvježilo od milosti prave.*

10.

*Nas šejh je u cik zore ustao
I sa vrata džamije u mejhanu otišao.*

*Izašao je iz kruga vjere
I u sred kruga nevjerstva stao.*

*Ispio je krčag u jednom gutljaju,
Uzviknuo je na idola i pijanac postao.*

*Dok je vino ljubavi djelovalo u njemu,
Učine ga ravnodušnim za svjetska dobra i zla
koja je znao.*

*Padajući i ustajući kao pijanac u zoru,
Noseći pehar vina na pazar je otišao.*

*Podiže se galama od ljudi islama:
"Kako je ovaj šejh nevjernik postao?"*

*Svi su rekli: "Zašto ovo skrnavljenje?
Zašto bi nas takav šejh ovako izdao?"*

*Njihov ukor učine njegovu odlučnost jačom,
Iako mu je njihov prijezir srce ranjavao.*

*Ljudi su se sažalijevali na njega,
I stotinu posmatrača poče da ga oblijeta.*

*Sa jednim opijanjem toliko voljeni šejh
Bio je posramljen u očima ljudi ovoga svijeta.*

*Osramočeni šejh pao je pijan i tako ostao,
Dok se od pijanstva nije osvijestio.*

*Pa reče: "Ako sam se opio, pa to je dobra stvar,
Cijelo čovječanstvo treba isto učiniti.*

*Ko god se u ovom gradu opije
Postat će hrabar i bezbrižan će biti."*

*Ljudi rekoše: "Velika je drskost ovog otpadnika.
Ovaj prosjak se treba ubiti."*

¹³ Kataj je kineska provincija u kojoj su se proizvodili najljepši mirisi.

“Obavite to djelo brzo”, šejh im je rekao,
 “Jer ovaj prosjak objavljuje da je međzusija postao.

Stotine hiljada života su ponuđeni Njoj,
 Za Nju je svaki pravednik dušu žrtvoovao.”

Ovo je rekao i vatreno uzdahnuo,
 Dok se na stepenice vješala penjao.

Domaći i stranci, žene i muškarci,
 Svako je na njega kamenje bacao.

Šejh koji je na svom uznesenju život dao
 Sa tajnama Istinitog prislan je postao.

Vječno zaklonjen u Jedinstvu s Prijateljem
 Sa drveta ljubavi je plodove kušao.

Ovih dana priča o šejhu Halladžu
 Srcima pobožnih sreću je darovala.

Unutar prsa i pustinje srca
 Pripovijest o njemu je vodič Attaru postala.

پیرا وقت سحر میدار شد
 از در مسجد بر نماز شد
 از میان حلقه مردان دین
 در میان حلقه زنهار شد
 کوزه دردی بر یک دم در کشید
 نمره ای در دست و دردی نوار شد
 چون شراب عشق در وی کار کرد
 از بد و نیک جهان بیزار شد
 اوقتان خیران چو مستان صبح
 جام می بر کف سوی بازار شد
 غلفی در اهل اسلام اوقاد
 کای عجب این پیر از کفار شد
 هر کسی می گفت کین خذلان چو بود
 کان چنان پیری چنین خدا شد
 هر که پندش داد بندش سخت کرد
 در دل او خند خفگان خار شد

خلق را رحمت بی آمد بر او
 کرد او نظار کین بسیار شد
 آنچه پیر عزیز از یک شراب
 پیش چشم اهل عالم نوار شد
 پیر سوا کشته مست افتاده بود
 تا از آن مستی دی هشیار شد
 گفت اگر بد مستی کردم رواست
 جلد را می باید اندر کار شد
 شاید از در شهر بد مستی کند
 هر که او بردل شد و عیار شد
 خلق گفتند این کدی گشتنی است
 دعوی این مدعی بسیار شد
 پیر گفتا کار را باشدین
 کین کدای کبر دعوی دار شد
 صد هزاران جان نثار روی انگ
 جان صدیقان برو ایثار شد
 این بکلفت و آتشین آبی بزد
 و انگی بر نردبان دار شد
 از غریب و شهری و از مردوزن
 سنگ از هر سو برو انبار شد
 پیر در معراج خود چون جان بداد
 در تحقیق محرم اسرار شد
 جاودان اندر حریم وصل دوست
 از درخت عشق بر خوردار شد
 قصه آن پیر علاج این زمان
 اسرار سینۀ ابرار شد
 در درون سینۀ و صحرای دل
 قصه او را بر عطار شد

11.

Prošle noći varnica je iz očiju ljubavi iskrsnula,
 Razum je oborila, početak puta spalila.

*Ptica moga srca oba svijeta poput vjetra je
proputovala,
Postala je umorna od svega što ašku ne pripada.*

*Srca onih čija se kosa od ove priče upreda
Mole se idolima i nose zunnar oko pasa sada.*

*Ako si našao toplinu sunčevog sjaja ljubavi,
Podijeli je brzo, jer sunce života zalazi.*

*OMjesecoliki, ko god vidi Tvoje pletenice vjeru izgubi,
Ipak onaj koji vidi Tvoje Lice vjeru nalazi.*

*Nježni vjetar se kovitla uhvaćen u zamku
tvojih pletenica,
Duše svih stvorenja u njima su zarobljene
poput ptica.*

*U zoru je jedan pramen Tvoje kose otkriven bio,
Pa se onaj što je sumnjao u Tvoje tajne uvjerio.*

*A opet kada su se Tvoji zulufi pokazali,
Sufijski zabidi su stanari krčme postali.*

*U viđenju Tvooga Lica ko god da je od vjere otišao,
Vratio se brzo i opet potvrđeni vjernik postao.*

*Ko god je u puteve islama siguran bio,
Krenuo je ka nevjerstvu kad Ti je pletenice ugledao.*

*Tvoje Lice i kosa, vjeru i nevjerstvo označavaju,
Oni vode Attara; i oni na njegovom putu pljačkaju.*

یک شرر از عین عشق دوش پیدار شد
طای طریقت تافت عقل گونار شد
مرغ دلم همچو باد کرد دو عالم بگشت
هر چند از عشق بود از همه بیزار شد
بر دل آن کس که تافت یک سر موزین حدیث
صومعه بخانه کشت خرقة چو زناار شد
کرتف خورد عشق یافت ای ذره شو
زود که خوردند عمر بر سر دیوار شد
ماه رخا هر که دید زلف تو کافر ماند
لیک هر آنکس که دید روی تو دین دار شد
دام سر زلف تو باد صبا حلقه کرد

جان خلایق چو مرغ حمله گرفتار شد
یک شکن از زلف تو وقت سحر کشف گشت
جان همه مکران واقف اسرار شد
باز چو زلف تو کرد بلعجی آشکار
ز احد پشمینه پوش ساکن نماز شد
هر که ز دین کشته بود چون رخ خوب تو دید
پای بدین در نهاد باز به اقرار شد
واکله مقرر کشته بود حجت اسلام را
چون سر زلف تو دید با سر انکار شد
روی تو و موی تو کایت دین است و کفر
رهبر عطار کشت ره زن عطار شد

12.

*Išeznuh pa se pojavih, ne znam gdje sam se našao,
Kaplja iz Okeana sam bio pa sam opet u Njeg pao.*

*Sjena sam što se u svitanju dana pružala,
Kad Sunce dostiže zenit, potpuno sam nestao.*

*Ne znam ništa o svome dolasku, odlasku,
Kraće od jednog daha sam kroz sve to prošao.*

*Ne pitaj ništa leptira koji u vatri izgara,
U svijeci Njegovog Lica sam bez svih
odgovora ostao.*

*Na putu ljubavi mora biti znanja i neznanja,
Zbog toga sam neznalica i mudrac postao.*

*Moraš biti oko, a ipak njime ne vidjeti,
Pa sam slijep, a ipak sam posmatrao.*

*Nek mi je prašina na glavi ako budem znao reći,
Kuda sam sve to u svojoj zadivljenosti lutao.*

*Attar je gledao kako mu se srce iznad oba svijet uznosi,
Te je pod njegovom sjenom lud od ljubavi postao.*

13.

*Sa Njenog Lica zastor se povukao.
Pogledaj čuda! Svaki atom je stotinu hurija postalo.*

*Njeno Lice je kao Sunce koje osvjetljava
Univerzum, dio po dio od vrha do dna.*

*Cijelu ovu zemlju je Musa obuhvatio,
Svi horizonti postaje Sinaj planina.*

*Kada se otkrovenje Njeno na skup spustilo,
I Musa i Sinaj suvišni postaje.*

*Jarka svjetlost Sunca ne baca sjenu,
Jasno je, kad Jedan dođe ostali nestaju.*

*Kapljica je čula melodiju mora,
I od čežnje je postala izbezumljena.*

*Malo je putovala. Kad je do mora stigla,
Nestala je, postala je vječno skrivena.*

*U moru nije vidjela ni dobro ni zlo,
Tamo su i dobrota i zlo nestali.*

*Oba svijeta su ranije bila čisti med,
Bez sumnje su košnica pčela postali.*

*Kada su pčele med taj kušale,
Sve su one opijene postale.*

*Svako ko dobije udio meda sa toga svijeta
Postane udaljen od sebe i od oba svijeta.*

*Sjena koja je pobjegla iz tame bivanja
Postaje Svjetlost nad Svjetlima u zagrljaju
Sunca postojanja.*

*Eto kako je Attar do tolike slave došao,
Eto kako je Halladž tako pobjedonosan¹⁴ postao.*

14.

*Svijet se od vjetra novogodišnjeg dana obnovio,
I u tome času je znatno uljepšan bio.*

*U zoru sjeverac dah mošusni donosi,
Nježni vjetar ambroziju rasijava dok bruji.*

*Bio je kao Hidrova voda i Keuserov tok,
Sa svih strana niz poljane struji.*

*Kada ruža procvjeta, pijani slavuj slijeta
I spušta se pjevajući prema kolijevki cvijeta.*

*“O Sakija, gdje si? Vina donesi,
Jer život mi ode, srce je ranjeno a duša pati.”*

*Da bih se iz ove tjeskobne zamke izbavio,
Želja sada mora sposobnost postati.*

*Šta to tražiš? Učini sebe sretnim sada,
Šta misliš pod: “Ovo je otišlo, a ono pati.”*

*Budi siguran, kada vrijeme dođe,
I tebi će se također vino sipati.*

*Ako si put ostavio, onda opet kreni,
Jer je tvoj drug s karavanom daleko stigao.*

*Zbog iznenadne nesreće koja se na putu dogodi,
Attarovo srce neočekivana tuga pogodi.*

15.

*Ko god vino ljubavnog nestajanja krene naručivati
Svoj razum i biće za Tvoju ljubav će prodati.*

*Otkad sam se zaljubio u Tvoju ljubav, ona je
Iskidala zastor sa srca i duše i tibo me počela ranjavati.*

*Dok se srce opija i uništava od vina boli za Tobom,
Postojanje se oprosti od nas, a razum poče vikati.*

*Iako se moje porušeno srce opilo od vina ljubavi,
Zora sjedinjenja trezvenost najavi.*

*Srce je postalo suparnik talogu, a naša duša sakija,
Srce pije vino ljubavi a duša pijanstvo slavi.*

*Kada siromaštvo protjera moje srce iz svijeta,
Ono je postalo kično na sve i sve je napalo.*

*Kada je srce ukus vina žudnje za Tobom probalo,
Sva upozorenja zabida je ignoriralo.*

*O umorno srce, ti nisi vrijedno da budeš ašik
Zar je krv tvoja proključala pa si zadovoljan sobom.*

*Feridova duša je rekla Da!¹⁵ I opila se od vina
stvaranja,
Možda njegov miris uzrokuje da melec pjevaju.*

¹⁴ Pobjedonosni je značenje imena Mensur, koje se često smatra Halladžovim ličnim imenom.

¹⁵ Odnosi se na potvrđivanje Božjeg Gospodarstva u praiskonu, odnosno u ezelu.

16.

*Ko god se svoje tuge ne zasiti,
Mjesec iznad njega neće sjajan biti.*

*One koji vide svoje lice u ogledalu,
Zamka želje za drugima neće uloviti.*

*Ako žudiš za Njenim Licem,
Ona neće tvom kaprici i ćefu doći.*

*O dušo, ako ti ašik budeš bila,
Poput konja u galopu put nećeš morati proći.*

*U beskrajnom području ljubavi za Tobom,
Simorg se neće osvrnuti na muhu.*

*Ti nikad nećeš sudruga pronaći,
Jer duše ne mogu u Tvoje mjesto ući.*

*Šta nije više niti manje od visokog Sunca
Neće ni ispred a ni iza sjenu baciti.*

*Pošto je biser Tvooga jedinstva duboko,
Samo će alge na površinu izroniti.*

*Ispod Tvog odsustva zgažen sam bio,
Pošto Jedinstvo s Tobom nisam dokučio.*

*Attar koji Tvoju zamku od žita kuje
Ptica je koju nijedan kafez ne obujmljuje.*

17.

*Ako tajnu ljubavi želiš znati,
Daj dušu ašku da Mašuka posmatraš.*

*Pošto niko nikad nije ašk preživio,
Daj svoj život ašku da bi ašik bio.*

*Ako ti je dosta svoga života, čestitam ti!
Ako se bojiš za njega, onda se trebaš pričuvati!*

*Ašik je Okean nepoznate dubine,
Voda Okeana je vatra a bogatstva su valovi!*

*Njegovi dragulji su tajne a svaka tajna
Putnika ka dubokom značenju odnosi.*

*Kao dugu kosu pusti oba svijeta bez kajanja,
Ako si dobio brkove od ovoga znanja.*

*Bio sam pijan prošle noći i spavao do ponoći,
Dok mi mjesečeva pažnja nije biće osvijetlila.*

*Ona je vidjela moje blijedo lice na mjesečini,
Pa ga navlaži suzama svojim.*

*Sažalila se na mene i dala mi piće,
Od šerbeta Jedinstva mi je svaka vena oživljavala.*

*Iako sam se osjećao pijanim od toga vina,
Svaka dlaka na meni je vid dobijala.*

*Iako sam bio pijan i bez pameti, mogao sam
Oba svijeta na tom Svijetlom Licu raspoznati.*

*Iako mi je duša imala puno šta o ašku kazati,
Nije bilo zraka u plućima da bi se jezik mogao
kretati.*

*Ta mjesecolika me je iznurila i opila,
Onda me napustila i bez hrane i odmora ostavila.*

*Nekad bih umirao, nekad bih živio,
Kao rana jutarnja svijetla sam gorio.*

*Najzad se uzvik iz mog srca podiže,
Iz mora krvi srca val se diže.*

*Kad sam oči iz tog stanja otvorio,
Ni trag ni znak od Voljenog nisam opazio.*

*Bol, žalost, stradanje, žudnja me srauniše,
Da se tresem kao umiruća ptica učiniše.*

*Božanstveni glas progovori iz tajanstvenosti:
"Ti, iz čijeg dohvata je dragocjena ptica nestala*

*Čovjek mora postati prašina dok je čuva,
Sve dok ne izade na vrata iz ovog kupatila.¹⁶*

*Predaj se. Vodu u stupu nemoj udarati!¹⁷
Koliko dugo se planiraš u kafezu debljati?*

*Da si bez ikakvih potreba u svojoj biti shvati,
Bez obzira da li se kao pjevač ili žalbenik zamišljaš.*

¹⁶ Kupatilo je simbol ovog svijeta.

¹⁷ Udaranje ili metenje vode u stupu je metafora za uzaludan posao.

Ovaj luk nije bio namijenjen tvojim rukama,
Dok ti duša gori ti nazad nijemo gledaš.”

Kod prvog koraku na putu Attare osta ti,
Kada ćeš ovu dolinu do kraja prevaliti?

18.

Na danu elesta¹⁸ u mejhani aška smo se opili,
U ime pokornosti smo govorili jer smo svi pijani bili.

U našem društvu duša je ispijala vino elesta,
U elestu smo se preko vina jedni s drugima sprijateljili.

Adem prašina bijaše pa Voljeni pehar na njega prosu,
Svi smo se mi od pehara Voljenoga pojavili.

Donositelj pehara elesta progovori dok sipaše:
“Na Putu nepostojanja smo se u postojanje zaljubili.”

Voljeni je Ruku u našoj ilovaču četrdeset jutara držao,
Od Njegove Milosti smo ovaj oblik zadobili.

Voljeni je bacio Svoju mrežu u more ljubavi,
I posljuje četrdeset jutara smo se u njoj ulovili.

Skoči, o srce! Opij se od nebeskoga vina,
Nismo došli na ovo prljavo mjesto da bi ljenčarili.

Voljeni je Svemoćan, stoga nećemo poraz doživjeti,
On reče: “Dođi skrban, samo zbog poraženih
Mi smo dolazili.”

Attar je našao dragulj u uzvišenoj visini ljubavi,
Ali su ga utjecaji ovog svijeta nevažnim učinili.

ماز خرابات عشق مست الستم آیدیم
نام بلی چون بریم چون همه مست آیدیم
پیش ز ما جان ما خورد شراب الستم
ما همه زان یک شراب مست الستم آیدیم
خاک بد آدم که دوست برسد بدان خاک ریخت
ما همه زان برسد دوست بد دست آیدیم
ساقی جام الستم چون و ستیم بگفت

¹⁸ Elest je praiskon u kojem su duše stvorene.

ماز پی نیستی عاشق هست آیدیم
دوست چهل باداد در گل ما داشت دست
تا چو گل از دست دوست دست بد دست آیدیم
شست در اکلند بار بر سر درمای عشق
تا ز پی پل صبح جمله بر شست آیدیم
خیز و دلاست شو از می قدسی از انگ
ماندین تیره جای بر شست آیدیم
دوست جو جبار بود هیچ شکستی نداشت
گفت شکست آورید ما بر شکست آیدیم
کوهر عطار یافت قدر و بلندی ز عشق
گرچه ز تاثیر جسم جوهر پست آیدیم

19.

Posjetite kutak naš ako ste osramoćeni i zloglasni,
Među bogatima i siromašnima mi smo obrukani.

Putem aška mi smo tajna; srca, vjere ni svijeta nemamo,
Pogledaj u naše stanje ako tražiš nekoga
ko će te putem voditi.

Koliko dugo ćeš ti svoj pojas nevjerstva kriti?
Koliko dugo ćeš laži licemjertva širiti?

Uobraženi zahide što si zadovoljan pobožnošću svojom,
Odbaci licemjerje ako želiš da ti se tajna aška otkrije.

Ako možeš odmah svoju osnovnu prirodu poruši,
Izađi iz vode i ilovače, dušom i srcem se putuje.

Postupaj sa vjerom kao s draguljem, siguran
na putu postani,
I da je ljubav osnova srca i postojanja uvijek potvrđuj.

Preko Božanske upute Attar je našao sebe kraljem,
Ako si čovjek Puta, sa ovim vođom napreduj.

20.

Ako obučesh zunnar, onda našem mezhebu pripadaš,
Vjera je daleko od tebe i ti se sam sebi podsmijevaš.

Ako nevjerstvo ne ostavi, vjeru nemoj glumiti,
Tek kada te nevjerstvo sruši možeš vjeru graditi.

*Sto šejtana će se ispod tvoje pobožne fasade kriti
Ako odbiješ oko sebe zunnar naš obaviti.*

*Svaki djelić svijeta je na tvom putu prepreka,
Savladaj ih dio po dio ako si osoba pametna.*

*Savjetujem ti da sebe kao divlju rutvu¹⁹ sagoriš,
Za zlo oko ionako divlju rutvicu slijediš.*

*Koračaj naprijed hrabro ako si lav ovog puta,
Povuci se i sakrij se ako te muka sputa.*

*O prezriva dušo, do kada ćeš žudit za ostankom,
Nasuprot moje duše koja je došla iz visokog svijeta.*

*Na oba svijeta nema ničega da s ovom istinom
usporediš,
Tek kad se oba svijeta završe, ti svoju
vrijednost vidiš.*

*Attare, ti si čovjek aška, budi izbrisan iz
svijeta oba
Kako bi izgradio most na sidru duba svoga.*

21.

*O Ti koji si u mojoj duši a od nje kriješ Lik Svoj,
Zašto se skrivaš od moje duše kada si u njoj?*

*Moje srce se neće nikada života i svijeta sjećati,
Jer moga srca život i sav svijet to si Ti.*

*Iz tuge za Tobom gorim kao svijeća, al' Te
ne dotiče to moje stanje,
Pogledaj bar jednom na me, moj život,
moje postojanje.*

¹⁹ Spaljivanje divlje rutve je tradicionalni iranski ritual sa kojim se uklanjao urok.

*Kako se nitkov kao ja s Tvojom plemenitošću
može porediti?
Ništa ne dolazi od mog ništavila, Ti znaš
da si sve Ti.*

*U sebe sam zaljubljen bio, al' sam na Tvoj
zahtjev svoj život predao,
Nadajući se da ćeš me jednoga dana od
mene osloboditi.*

*“Izbriši sebe kako bi postao moj prijatelj” – Ti veliš,
Možeš me vezati za ovo čvrsto koliko god želiš.*

*Attar je svaki trag tajni svijeta uspio izgubiti,
Do kada ću tražiti znak onoga što znaka nema?*

ای در میان جانم وز جان من نهانی
از جان نمان چرایی چون در میان جانی
هرگز دلم نیارودماد از جهان و از جان
زیرا که تو دلم راهم جان و بهم جهانی
چون شمع در غم تومی سوزم و تو فارغ
در من نگه کن آخر ای جان و زندگانی
با چون تو کس چون خس هرگز چه بجد آخر
از بیچ بیچ نیاید ای جلد تو تو دانی
در خویش مانده ام من جان می دهم به خواهش
تا بگو که یک زمانم از خود مرستانی
کفتی ز خود فنا شو تا محرم من آبی
بندی است سخت محکم این هم تومی توانی
عطار راز عالم کم شد نشان به کلی
تا چند جویم آخر از بی نشان نشانی